

Jaarrapportage 2022-2023

Jaarrapportage

2022-2023

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Samenvatting	8
Feiten en cijfers	8
Appreciatie door de stuurgroep	10
1. Inleiding	13
1.1. Het Initiatief TruStone in het kort	13
1.2. Overleggremia	14
1.3. Rapportage over het vierde jaar	14
2. Drukken van de natuursteenketens	15
2.1. Bedrijven	15
2.2. Herkomst	16
2.3. Materialen	18
2.4. Risico's	18
3. Resultaten jaar 4	23
3.1. Vraag	23
3.1.1. Deelname aanbestedende diensten	23
3.1.2. Toepassing Internationale Sociale Voorwaarden	23
3.1.3. Activiteiten vanuit het Initiatief	24
3.2. Aanbod	25
3.2.1. Deelname bedrijven	25
3.2.2. Implementatie due diligence	26
3.2.3. Activiteiten vanuit het Initiatief	33
3.3. Impact in productielanden	34
3.4. Samenwerking internationaal	38
4. Ambities voor jaar 5	40
4.1. Vraag	40
4.2. Aanbod	40
4.3. Impact in productielanden	41
4.4. Vervolg TruStone	43

5. Overzicht overleggrema TruStone	44
5.1. Stuurgroep	44
5.2. Financiële commissie	45
5.3. Werkgroep communicatie	45
5.4. Werkgroep due diligence	46
5.5. Werkgroep ISV	46
5.6. Werkgroep impact	47
5.7. Werkgroep TruStone 2.0	48
Colofon	49

Voorwoord

Voorwoord

Aan het begin van het vijfde en laatste jaar van het Vlaams-Nederlands internationaal verantwoord ondernemen convenant Natuursteen – het Initiatief TruStone – is het tijd om terug te blikken op de implementatie van de afspraken door deelnemende partijen. Die terugblik laat zien dat we voorbij de fase zijn van ‘laag hangend fruit’ van het convenant. De deelnemende partijen dienen op steeds hoger detailniveau stappen te zetten om te voorkomen dat mensenrechten en arbeidsrechten worden geschaad, zoals verwoord in de OESO Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en de VN Richtlijnen voor Bedrijven en Mensenrechten. Daar waar schendingen plaatsvinden, moeten bedrijven mogelijkheden tot herstel en verhaal bieden.

Op papier is dat allemaal heel duidelijk en zou het uitgevoerd moeten zijn. In de praktijk is het weerbarstig, zeker in sterk veranderende marktomstandigheden. En toch weten veel bedrijven aan de eisen te voldoen die zijn genormeerd voor het vierde jaar. En dat ligt aan de intense en productieve samenwerking die is ontstaan tussen de geledingen. Er is een goede werksfeer. Informatie stroomt tussen vakbonden, maatschappelijke organisaties, overheden en bedrijven. Er wordt gezamenlijk gezocht naar oplossingen. Ingewikkelde vraagstukken worden in concert aangepakt. Daarnaast begint het initiatief in de markt erkenning te krijgen. Het initiatief, ondanks dat het wezenlijk anders is dan een ‘checklist-keurmerk’, wordt internationaal genoemd op lijsten als een initiatief dat vertrouwen kan bieden aan kopers dat deelnemende bedrijven hun maatschappelijke verantwoordelijkheid serieus nemen en de stappen hebben gezet om die verantwoordelijkheid waar te maken.

Nu beginnen we aan het laatste jaar. De bedrijven moeten nu aan de strengste eisen gaan voldoen. Meestal betekent dat een verlies aan steun bij bedrijven. Ik weet zeker dat dit niet zo zal zijn in dit initiatief. Zeer bemoedigend kiezen de bedrijven, maatschappelijke organisaties, vakbonden en overheden om verder te gaan, ook na afloop van dit convenant. Ook in de keten zien we steeds meer steun voor het initiatief en haar acties. Zo wordt er intensief samengewerkt met leveranciers, bijvoorbeeld in India, om werkomstandigheden diep in de keten op het vereiste niveau van de richtlijnen van de OESO en VN te krijgen. Het bevestigt dat sectorale samenwerking in een relatief korte tijd enorme stappen kan zetten, ook bij het midden- en kleinbedrijf.

Ik ga met vertrouwen dit laatste jaar in als voorzitter. De aandacht zal dit jaar ook naar de periode na het convenant gaan. Ik dank alle geledingen en partijen voor het werk dat is verzet. En ik wil speciaal mijn dank uitspreken aan het secretariaat bij de Sociaal-Economische Raad voor het werk dat is verzet en de spil in het netwerk dat zij ondertussen vormt.

Pieter van der Gaag
Voorzitter Initiatief TruStone

Samenvatting

Feiten en cijfers

(per 30 september 2023)

Deelname

- 44 bedrijven in Nederland en Vlaanderen zijn lid.
- 30 procent is naar schatting de marktdekking* in Nederland.
- 65 procent is naar schatting de marktdekking in Vlaanderen.

Voortgang maatschappelijk verantwoord inkopen

- 52 aanbestedende diensten zijn lid: 11 in Nederland en 41 in Vlaanderen.
- Ten minste 6 openbare aanbestedingen voor levering van natuursteen aan aangesloten gemeentes in het verslagjaar vroegen om toepassing van Internationale Sociale Voorwaarden of ethische clausules.
- Ten minste 2 openbare aanbestedingen voor levering van natuursteen aan aangesloten gemeentes in het verslagjaar wogen deelname aan TruStone mee in de selectie of gunning.

Voortgang due diligence

- 58 procent van de aangesloten importerende bedrijven ligt op schema met het implementeren van due diligence. Dit cijfer ligt lager dan vorige jaren door de strengere eisen het afgelopen jaar.
- 96 procent van de fabrieken en 82 procent van de groeves zijn gemiddeld bekend bij de importerende bedrijven die vanaf de start zijn aangesloten.
- 61 procent van de aangesloten importerende bedrijven communiceert publiekelijk over zowel de uitgangspunten van hun beleid als over de concrete aanpak in de keten. Dit percentage is lager dan vorig jaar, omdat de bedrijven die niet op schema liggen in het uitvoeren van due diligence hun communicatie niet hebben geactualiseerd.

* Het gaat om een schatting van de brancheorganisaties van het aandeel van aangesloten bedrijven in de natuursteensector

Ondersteuning

- Voor de 7 belangrijkste niet-Europese productielanden zijn risicoanalyses beschikbaar (sommige alleen voor deelnemers van TruStone).
- 8 handreikingen zijn beschikbaar om importeurs te ondersteunen bij het implementeren van due diligence.
- 3 projecten zijn opgestart in India en Zimbabwe, waar aangesloten bedrijven aan kunnen deelnemen.

Bijdragen aan impact

- 6 bedrijven rapporteren resultaten van eigen projecten – soms multi-stakeholder – bij directe leveranciers.
- 14 bedrijven werken samen met bedrijven en partijen aan impact in een collectief project van TruStone in productielanden. Dit leverde in het verslagjaar onder meer de volgende concrete resultaten op:
  - 7 exporterende bedrijven uit Rajasthan (India) zijn de prioriteiten uit de stakeholderdialoog aan het implementeren bij hun fabrieken, soms ook groeves en in een enkel geval ook cobble yards (meer informatie in paragraaf 3.3)
  - Bij 1 leverancier in Tamil Nadu (India) werd een training georganiseerd voor management en werknemers rond het thema sociale dialoog
- 4 bedrijven gebruiken regelmatig audits om risico's te onderzoeken en periodiek te peilen naar verbeteringen. Deze audits worden gebruikt als basis voor het gesprek met leveranciers om samen overeen te komen over een aanpak. 1 bedrijf werkt intussen ook samen met een non-profit organisatie om een risico-assessment te laten uitvoeren van een fabriek en zo samen met leverancier en ngo tot een aanpak te komen.

Appreciatie door de stuurgroep

In het verslagjaar hebben de TruStone-partijen gesprekken opgestart over het vervolg van TruStone. Onder deelnemende partijen en leden (bedrijven en aanbestedende diensten) wordt breed het gevoel gedeeld dat de aanpak van TruStone effectief is – waarbij verbeteringen zeker mogelijk zijn – en voortgezet zou moeten worden:

- De geboden due diligence-ondersteuning helpt kleine en middelgrote bedrijven om systematisch invulling te geven aan ketenverantwoordelijkheid conform internationale richtlijnen;
- (Gezamenlijke) dialoog met importeurs, leveranciers en lokale organisaties zorgt voor vertrouwen en commitment. Het zorgt er ook voor dat de aanpak van risico's door bedrijven en maatschappelijke organisaties beter op elkaar wordt afgestemd en elkaar versterkt;
- Gezamenlijke projecten laten eerste resultaten voor betrokkenen in de keten zien.

De stuurgroep van het initiatief moet erkennen dat dit positieve gevoel niet geheel terugkomt in de feiten en cijfers van deze rapportage. De voortgang van zowel deelname door bedrijven en aanbestedende diensten als de implementatie van due diligence door importeurs, blijft achter bij de verwachtingen die partijen bij de start van het initiatief hadden.

De stuurgroep beseft dat de doelstellingen destijds zijn vastgesteld zonder dat resultaten van een vergelijkbare aanpak beschikbaar waren. Hoewel de OESO-richtlijnen al in 2011 zijn herzien, was de IMVO-aanpak in de sector in 2019 – voor zover aanwezig – nog vrijwel geheel gestoeld op certificering en audits. Het heeft tijd gekost om de aanpak op basis van ketenverantwoordelijkheid nader in te vullen en met name om leveranciers in productielanden te overtuigen om mee te werken. De Covid-pandemie en diverse oorlogen en crises hebben eveneens voor vertraging gezorgd. In sommige gevallen heeft dat importerende bedrijven ook afgeschrikt om deel te (blijven) nemen.

In deze context leeft bij deelnemende partijen nu het gevoel dat sommige doelstellingen niet geheel realistisch of tenminste te optimistisch waren. Desondanks constateert de stuurgroep met tevredenheid dat dankzij het initiatief de afgelopen jaren belangrijke stappen van verbeteringen zijn gezet, met name in de implementatie van due diligence. Zo zijn er bedrijven die in de eerste jaren van deelname aan TruStone

niet voldeden aan de eisen van het beoordelingskader maar het afgelopen jaar wel een inhaalslag hebben gedaan op dat vlak. Dit toont aan dat het bewustzijn van het belang van due diligence in de sector is gegroeid. Partijen zijn ervan overtuigd dat die stappen zonder het initiatief waren uitgebleven.

De stuurgroep meent ook dat resultaten die zijn geboekt vaak niet goed aan de hand van kernprestatie-indicatoren uit te drukken zijn. In bepaalde productieregio's is TruStone bijvoorbeeld uitgegroeid tot een herkenbare speler en een betrouwbare partner. Daarmee is een basis van vertrouwen en commitment gelegd, die niet uit te drukken is in percentages of drempelwaardes, maar die wel volop mogelijkheden biedt om in een tweede termijn de aanpak uit te bouwen en substantiële resultaten te boeken die ten goede komen aan alle betrokkenen in de keten.

Jaarrapportage

1 Inleiding

1.1 Het Initiatief TruStone in het kort

Het Initiatief TruStone is op 1 oktober 2019 van start gegaan. In het Initiatief werken Nederlandse en Vlaamse sectororganisaties, bedrijven, vakbonden, ngo's en overheden samen aan verbeteringen van sociale en milieumomstandigheden bij de winning en verwerking van natuursteen. De Nederlandse Sociaal-Economische Raad (SER) faciliteert deze multi-stakeholder samenwerking.

Internationale richtlijnen op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) vormen het uitgangspunt voor het Initiatief, zoals de beginselen van de Verenigde Naties voor Bedrijfsleven en Mensenrechten, de Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en de fundamentele arbeidsnormen van de International Labour Organisation (ILO).

Bedrijven die natuursteen importeren, verwerken en/of verkopen, kunnen zich bij het Initiatief aansluiten. Aanbestedende diensten, die natuursteen inkopen, kunnen eveneens lid worden.

Van importerende bedrijven wordt verwacht dat zij hun due diligence uitvoeren. Due diligence is een proces waarmee bedrijven risico's identificeren en aanpakken om negatieve effecten op maatschappij en milieu als gevolg van hun handelen te voorkomen. Dit betekent concreet dat bedrijven in de natuursteensector op een systematische manier onderzoeken of zij rechtstreeks, of via de keten van hun leveranciers of afnemers, in verband staan met schade die ergens in de keten wordt toegebracht aan mens, dier, natuur of milieu. Het gaat daarbij niet alleen om feitelijke schade, maar ook om het risico dat er schade kan ontstaan. Bedrijven die hun betrokkenheid bij schade, of het risico daarop, hebben geconstateerd, moeten daartegen maatregelen nemen. Wanneer misstanden werden vastgesteld moeten slachtoffers toegang tot herstel krijgen, dit is de mogelijkheid voor slachtoffers van misstanden om genoegdoening te krijgen van het bedrijf dat de misstand heeft veroorzaakt of daaraan heeft bijgedragen. Due diligence is niet een eenmalige actie; het is – als onderdeel van de bedrijfsvoering – een continu proces.

Van verwerkende bedrijven en aanbestedende diensten wordt verwacht dat zij de importeurs bevragen en uiteindelijk uitsluitend natuursteen inkopen waarvan de

winning en verwerking voldoet aan de normen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen uit de internationale richtlijnen.

De deelnemende bedrijven en aanbestedende diensten staan er hierbij niet alleen voor. De kracht van het Initiatief is dat bedrijven, hun brancheorganisaties, de overheid, vakbonden en maatschappelijke organisaties hun krachten bundelen om de problemen gezamenlijk aan te pakken.

1.2 Overleggreemia

De aanpak en vereisten van het Initiatief TruStone zijn gebaseerd op de convenantstekst die in 2019 door partijen is vastgesteld. Sommige afspraken moeten gedurende de looptijd verder ingevuld worden, andere moeten aangevuld worden in het licht van nieuwe inzichten en ervaringen. Partijen, bedrijven en aanbestedende diensten doen dat gezamenlijk in verschillende overleggreemia. Een overzicht daarvan is te vinden in hoofdstuk 5.

1.3 Rapportage over het vierde jaar

Deze rapportage gaat over het vierde convenantsjaar, dat loopt van 1 oktober 2022 tot en met 30 september 2023.

Het verslag is grotendeels gebaseerd op gegevens en waarnemingen die bedrijven vertrouwelijk hebben aangeleverd in een speciaal ontwikkelde webtool. Bedrijven zijn zelf verantwoordelijk voor de betrouwbaarheid daarvan. In sommige gevallen is bewijsmateriaal meegeleverd, zoals auditrapporten. Het verslag is voor een ander deel gebaseerd op rapporten van maatschappelijke organisaties.

De rapportages van de bedrijven worden beoordeeld door het onafhankelijke secretariaat van het Initiatief TruStone, dat is ondergebracht bij de SER. Bij de beoordeling wordt gebruik gemaakt van een beoordelingskader dat door de convenantpartijen is vastgesteld. De vereisten vanuit het beoordelingskader worden hoger naarmate een bedrijf langer is aangesloten. Hoofdstuk 3 gaat hier nader op in.

2 Indrukken van de natuursteenketens

Dit hoofdstuk geeft een beeld van de herkomst van natuursteen dat door Nederlandse en Vlaamse bedrijven wordt geïmporteerd en van de risico's die door de bedrijven bij de winning en verwerking ervan zijn vastgesteld. Dit beeld ontwikkelt zich in de tijd.

Deelnemende bedrijven voeren due diligence stapsgewijs in. Daarbij geldt voor het in kaart brengen van de toeleveringsketen een tijdpad dat door partijen is vastgesteld: bedrijven moeten na drie jaar onder meer inzicht hebben in ten minste 75 procent van de groeves waar de natuursteen is gewonnen en in 100 procent van de fabrieken waar de materialen zijn verwerkt. Gemiddeld kennen bedrijven die nu vier jaar lid zijn 82 procent van hun groeves en 96 procent van hun fabrieken. Hoe completer dat beeld is, hoe effectiever zij kunnen bijdragen aan verbeteringen. Hoofdstuk 3 gaat hier nader op in.

Wat betreft de groeves leveren bedrijven vaak exacte locatiegegevens in. Het komt echter ook voor dat bedrijven alleen informatie hebben over de gebergteketens waar de materialen uit gewonnen worden, omdat het onmogelijk is te weten uit welk deel van dat gebergte hun materiaal komt. Een voorbeeld hiervan is de Vietnamese hardsteen uit Yen Lam. Sommige bedrijven geven ook aan dat leveranciers de groevegegevens aanleveren maar dat ze niet zeker zijn dat hun materiaal altijd uit die groeve komt. De oorzaak daarvan zijn verschillen in vraag en aanbod, waarbij wel eens subleveranciers zullen worden aangesproken die vergelijkbaar materiaal halen uit andere groeves. Importeurs spreken steeds vaker met hun leveranciers af hierover transparant te zijn. Dat geeft echter geen volledige garantie.

2.1 Bedrijven

De natuursteensector in Nederland en Vlaanderen bestaat uit enkele honderden bedrijven die natuursteen importeren en/of verwerken. De meeste bedrijven die lid zijn van het Initiatief TruStone zijn als groothandel en/of importeur actief op verschillende deelmarkten zoals grafmonumenten, keukenbladen of publieke projecten, zoals pleinen, gevels en kades. Enkele bedrijven zijn gespecialiseerd in een van deze producten.

Veruit de meeste bedrijven worden gerekend tot het midden- en kleinbedrijf (MKB; Nederlandse benaming) of kleine en middelgrote ondernemingen (KMO; Vlaamse

benaming). Het aantal ketens per bedrijf – oftewel het hele proces van groeve tot gebruiker – loopt uiteen van enkele tot vele tientallen:

- Minder dan 5 ketens: 4 bedrijven
- Tussen 5 en 10 ketens: 6 bedrijven
- Tussen 10 en 50 ketens: 16 bedrijven
- Meer dan 50 ketens: 2 bedrijven.

2.2 Herkomst

Productielocaties die leveren aan Nederlandse en Vlaamse bedrijven zijn gevestigd in circa 20 landen. Onderstaande tabel geeft de belangrijkste productielanden weer, kijkend naar het aantal Nederlandse of Vlaamse bedrijven dat materialen direct of via een agent of exporteur laat verwerken in een fabriek en/of groeve en vervolgens importeert.

Land	Aantal bedrijven verslagjaar 1	Aantal bedrijven verslagjaar 2	Aantal bedrijven verslagjaar 3	Aantal bedrijven verslagjaar 4
India	20	22	23	22
China	14	19	19	18
Vietnam	12	11	10	11
Portugal	5	10	9	11
Spanje	6	9	7	13
Italië	4	9	7	8
Turkije	4	7	7	4
Brazilië	5	7	7	6
Zimbabwe	3	4	6	5
Egypte	6	6	5	4

De aantallen van bedrijven het afgelopen jaar vallen iets lager uit dan in het voorgaande verslagjaar, omdat enkele importerende bedrijven uit het initiatief zijn gestapt.

Binnen productielanden vindt de winning van de materialen plaats in verschillende groevegebieden. Groevegebieden waar vijf of meer deelnemende bedrijven afnemen zijn:

Aantal bedrijven	Verslagjaar 2	Verslagjaar 3	Verslagjaar 4
10	Prakasam, Andhra Pradesh, India	Soignies, Henegouwen, België	Zhangzhou, Fujian, China Prakasam, Andhra Pradesh, India
9	Porto, Região Norte, Portugal Jiaxiang, Shandong, China Bundi, Rajasthan, India		Soignies, Henegouwen, België Bundi, Rajasthan, India
8	Chittoor, Andhra Pradesh, India Changtai, Fujian, China Yen Dinh, Thanh Hoa, Vietnam	Prakasam, Andhra Pradesh, India	Jining, Shandong, China
7	Bojanala, Noordwest, Zuid-Afrika		
6	Massa en Carrara, Toscane, Italië Vikarabad, Telangana, India (voorheen gerekend tot Rangareddy)	Jiaxiang, Shandong, China Changtai, Fujian, China Yen Dinh, Thanh Hoa, Vietnam Mutoko, Mashonaland East, Zimbabwe Porto, Região Norte, Portugal	Vikarabad, Telangana, India
5	Henegouwen, Soignies, België Chamarajnar, Karnataka, India Karimnagar, Telangana, India	Bojanala, Noordwest, Zuid-Afrika Bundi, Rajasthan, India	Baoding, Hebei, China Chittoor, Andhra Pradesh, India Larvik, Vestfold og Telemark, Noorwegen Porto, Região Norte, Portugal

Vanaf verslagjaar 4 worden de groevegebieden in China onderverdeeld op basis van provincies en stadsprefecturen en wordt er geen onderverdeling meer gemaakt in districten of 'counties'. Het district Changtai bijvoorbeeld behoort tot de stadsprefectuur Zhangzhou in de provincie Fujian en county Jiaxiang behoort tot de stadsprefectuur Jining in provincie Shandong. Voor wat betreft de provincie Hebei werd een aantal counties en districten samen gebracht tot de stadsprefectuur Baoding, vandaar dat die nu in de tabel hierboven in de kolom van verslagjaar 4 terug komt.

De overige veranderingen in bovenstaande tabel kunnen verklaard worden door het feit dat bedrijven steeds meer inzicht krijgen in hun ketens en dit jaar na jaar nieuwe gegevens oplevert. Er zijn ook importeurs die het afgelopen jaar (of afgelopen jaren) niet de kans hadden gekregen de herkomstlocatielijst tijdig in te dienen en dit het afgelopen verslagjaar wel hebben kunnen doen.

2.3 Materialen

Materialen die worden geïmporteerd zijn basalt, graniet, kalksteen, leisteen, marmer, zandsteen, kwartsiet en blauwe hardsteen.

Een opvallende trend het afgelopen jaar is de opkomst van het kwartsiet uit Brazilië. Die trend blijkt niet uit het aantal bedrijven dat uit Brazilië importeert maar wel uit het volume geïmporteerd Braziliaans kwartsiet.

Graniet is nog steeds het meest geïmporteerde materiaal. China en India blijven belangrijke leveranciers. Graniet, in met name de zwarte en donkergrijze tinten, komt behalve uit India nu ook vaker uit landen in Afrika (Zuid-Afrika, Zimbabwe, Zambia, Angola, Madagascar). Dit wordt veel gebruikt voor keukenbladen en grafmonumenten.

Zandsteen dat wordt geïmporteerd door aangesloten bedrijven, kwam de afgelopen jaren hoofdzakelijk uit Rajasthan in India. Afgelopen jaar hebben enkele bedrijven alternatieve materialen geïmporteerd uit Noord-Afrika (Egypte en Marokko).

2.4 Risico's

De aangesloten bedrijven hebben aan het onafhankelijke secretariaat gerapporteerd over risico's. In het vierde jaar is het inzicht in risico's dat bedrijven hebben, toegenomen. Bedrijven hebben weer vaker zelf bezoeken afgelegd. In de eerste twee verslagjaren was het vanwege de Covid-pandemie lastig om zelf bezoeken af te leggen. In het derde verslagjaar was dat voor een aantal landen, met name China, nog steeds lastig. Online-gesprekken voerden bedrijven wel steeds met hun leverancier.

De risicoanalyses van TruStone helpen bedrijven ook op weg. Het afgelopen jaar zijn risicoanalyses van Vietnam, Turkije en Brazilië verschenen. Tevens is een webinar georganiseerd door het TruStone-secretariaat samen met de maatschappelijke organisaties over risico's in **Egypte** op basis van een eerdere risicoanalyse (zie kader).

Risico's in Egypte

*Sandra Claassen, directeur Arisa Foundation
Zamaney Menso, bestuurder FNV*

“Een deskstudie door Arisa in 2022 naar de risico's bij de natuursteenproductie in Egypte, liet al zien dat er in Egypte een negatief klimaat is als het gaat om mensenrechten, waardoor een goede risicoanalyse moeilijk te realiseren is. Een bezoek van FNV in januari 2023 bevestigde dat. Het was voor FNV moeilijk een volkomen eerlijk gesprek te voeren met Egyptische vakbonden, omdat dit gevaarlijk kan zijn voor de vakbondsvertegenwoordigers. Zij proberen wel op te komen voor hun leden, maar het is lastig om volkomen onafhankelijk te opereren. Ook ILO Egypte erkent dat het bijna onmogelijk is om goed zicht te krijgen op risico's.

Er vond een bijeenkomst plaats met TruStone-bedrijven, waarbij ook vertegenwoordigers van ILO Egypte en de Nederlandse ambassade in Cairo aanwezig waren. Het gesprek bracht ook vragen naar boven als: is het verantwoord om natuursteen uit Egypte in te kopen? Kunnen we als Nederlandse en Vlaamse bedrijven een positieve invloed hebben op arbeidsrechten en gezondheidsthema's voor werknemers in de sector? Of is het beter om ons op een verantwoorde manier terug te trekken uit het land? Ook FNV worstelt ermee, maar ziet mogelijkheden tot samenwerking met Egyptische bonden op het organiseren van trainingen voor veilig en gezond werken. In jaar 5 zullen mogelijke vervolgstappen onderzocht worden. Stuurgroepartijen hebben aangegeven – op basis van de vervolgstappen in Egypte – eventueel een brochure met algemeen advies te publiceren over 'responsible disengagement.'”

De risicoanalyse van de winning en verwerking van blauwe hardsteen in **Vietnam** laat hoge risico's zien op het gebied van veiligheid & gezondheid, gedwongen arbeid, vakbondsvrijheid en formele arbeidsrelaties. Tijdens het onderzoek is tevens gebleken dat importeurs beperkt inzicht hebben in de manier waarop leveranciers werken.

Het onderzoek naar groeves in **Turkije** brengt onder meer risico's over de veiligheid van de arbeiders in kaart. Daarnaast constateert de analyse dat de rechten van werknemers in groeves onvoldoende worden beschermd. De onderzoeker stelde vast dat er verschillende groeves tegenwerking boden bij het verzoek om een bezoek te kunnen brengen aan de groeves en met arbeiders te kunnen spreken. Dit doet vragen rijzen bij de arbeidsomstandigheden (verloning, recht op vakvereniging, rusttijden)

in de steengroeven en productielocaties. Gebleken is dat er geen vakbond of andere organisatie is waar werknemers melding kunnen maken van negatieve arbeidsomstandigheden en grieven waaraan zij worden blootgesteld.

In **Brazilië** blijven, wat de arbeidsdimensie betreft, de risico's die verband houden met de mijnbouw tamelijk alarmerend: de kans op dodelijke arbeidsongevallen is in de winningsindustrie zes maal groter dan in alle andere sectoren. Tijdens een veldonderzoek in de staat Espirito Santo kwamen bij een gesprek met een lokale vakbond actief in de lokale natuursteensector de volgende pijnpunten naar boven:

- Een hoog aantal fatale ongelukken, alsook gevallen van silicose;
- Arbeidsuren worden vaak niet gerespecteerd;
- Veiligheidsstandaarden worden niet gerespecteerd, alsook beperkte voorzieningen als toiletten en drinkbaar water;
- Systematisch pestgedrag door management.

Als aanvulling op de risicoanalyse van de natuursteensector in **China**, werd in maart 2023 een online workshop georganiseerd door The Centre for Child Rights and Business, CNV Internationaal en het TruStone-secretariaat voor bedrijven die afnemen uit China. Een aantal belangrijke risico's werd daar besproken:

- De natuursteensector herstelt langzaam na een val in het marktaandeel door de hoge transportprijzen in de voorgaande jaren. China probeert de markt terug te winnen door de prijzen zo laag mogelijk te houden. Dit zorgt ervoor dat arbeidsomstandigheden onder druk komen te staan, zoals loon en arbeidsuren.
- Als gevolg van arbeidstekorten neemt het aantal migrantenwerkers toe. Hun rechten worden vaker dan andere werknemers geschonden door hun kwetsbare positie.
- Steeds weerkerende veranderingen in overheidsregels en corruptie maken het moeilijk voor bedrijven om verantwoord producten aan te kopen.
- Mensenrechten zijn een zeer gevoelig thema en moeilijk bespreekbaar tijdens gesprekken met leveranciers.
- Het aankopen van blokken uit andere landen op de Chinese markt (zoals zwarte graniet uit Zimbabwe) komt nog steeds voor en dit leidt tot onduidelijkheden over de oorsprong van de materialen voor importeurs. Overigens geldt dit voor TruStone-leden slechts in beperkte mate: enkele importeurs kopen kleine volumes op Chinese blokken- en platenmarkten.

De risicoanalyses van TruStone helpen bedrijven bij hun prioritering. De meeste bedrijven leggen - op basis van ernst en waarschijnlijkheid van risico's - de prioriteit voor het aanpakken van risico's op India en Zimbabwe. Enkele doen dat op China,

Marokko of Turkije. CNV heeft mogelijkheden verkend voor een collectieve aanpak in Vietnam maar dat heeft in het verslagjaar nog niet tot een concreet actieplan geleid (zie verder paragraaf 4.3). Doordat het moeilijk is om in Vietnam concreet aan de slag te gaan, hebben de bedrijven gekozen om in andere productielanden aan de slag te gaan zoals in India. Vanuit het oogpunt van ernst en waarschijnlijkheid van risico's is dat een verantwoorde keuze.

In veel gevallen ligt de focus van de aanpak door bedrijven nog op de eerste schakels. Dan gaat het vaak om het risico van veiligheid en gezondheid van arbeiders in de fabrieken en het gebrek aan sociale dialoog. In India is een aantal bedrijven de focus aan het verleggen naar volgende schakels: groeves en cobblemaking. In groeves en cobblyards (verzamelplaatsen waar kasseien worden gekapt en verpakt voor export, zie foto) kunnen ernstige risico's voorkomen. Veel importeurs hebben geen direct contact met arbeiders in groeves of cobblemakers en kennen die omstandigheden niet. Gezamenlijke projecten kunnen daarbij helpen. Een werkbezoek aan Rajasthan in oktober 2023 dat vanuit TruStone werd georganiseerd zal helpen om tot een gezamenlijk beeld van de omstandigheden te komen (zie kader).

Er zijn nu landerapporten beschikbaar voor India (Rajasthan en Telangana), China en Zimbabwe, Vietnam, Turkije, Brazilië en Egypte. Deze landenrapporten geven een goed beeld van de risico's die specifiek in de natuursteensector voorkomen. Ze gaan bijgevolg ook dieper in op de regio's waar natuursteenfabrieken en groeves vaker voorkomen.

De openbare risicoanalyses die in het kader van TruStone zijn uitgevoerd, zijn *hier* te vinden. Leden van het TruStone hebben daarnaast toegang tot aanvullende documenten.

Inzichten uit de multi-stakeholderdialoog Rajasthan

Zandsteen kasseien die door TruStone-bedrijven worden geïmporteerd komen hoofdzakelijk uit Rajasthan, India. Het kappen en verpakken van kasseien wordt vooral door vrouwen gedaan. Zij doen dat vanuit centrale werkplekken (cobble yards) of, in toenemende mate, vanuit huis.

Thuiswerkplekken en cobbleyards zijn schakels in de keten met risico's. Vrouwen werken overdag veelal zonder beschutting voor de zon en vaak zonder toegang tot sanitaire voorzieningen en drinkbaar water. Het gaat om informele arbeid, waarbij vrouwen geen aanspraak kunnen maken op een minimumloon of sociale zekerheid. Er is een risico op kinderarbeid, met name als het thuiswerk betreft.

Veel importeurs kennen de exacte omstandigheden niet, omdat zij nog geen inzicht hebben in de cobble yards en thuiswerkers in hun keten. Importeurs hebben directe contacten met de fabriek en soms met de groeve maar niet met thuiswerkers en veelal ook niet met de cobble yards. De cobble yards leveren de kasseien aan exporteurs. In sommige gevallen worden de kasseien direct door de cobble yards aan importeurs in Europa geleverd.

De arbeiders die de kasseien kappen, hebben geen invloed op de prijs. De afgelopen jaren is de stuksprijs nauwelijks gestegen terwijl de kosten van levensonderhoud wel gestegen zijn. Kappers van kasseien houden weinig geld over om bijvoorbeeld hun kinderen goed onderwijs te kunnen bieden. De inkoopprijs van het ruwe materiaal is ook gestegen. Die stijging, bij een nauwelijks gestegen verkoopprijs, biedt weinig perspectief.

3 Resultaten jaar 4

3.1 Vraag

3.1.1 Deelname aanbestedende diensten

Het aantal aanbestedende diensten dat deelneemt aan het Initiatief TruStone was aan het eind van het vierde verslagjaar: 52. Het gaat om elf Nederlandse en 41 Vlaamse aanbestedende diensten. In het verslagjaar hebben twaalf gemeentes zich aangesloten. Heel wat gemeentes toonden interesse om te ondertekenen tegen het einde van het verslagjaar. Desondanks blijft de deelname achter bij het doel van 60 aangesloten aanbestedende diensten.

Nederlandse aangesloten gemeentes zijn over het algemeen groter in bevolkingsaantal. Ondanks diverse inspanningen van de maatschappelijke organisaties blijft het aantal Nederlandse aangesloten gemeentes achter. Verklaring kan zijn dat veel Nederlandse gemeentes het Manifest “Maatschappelijk Verantwoord Opdrachten en Inkopen” hebben ondertekend en niet meteen de meerwaarde zien van ondertekening van een bijkomend document.

De lijst van aangesloten aanbestedende diensten staat *hier*.

3.1.2 Toepassing Internationale Sociale Voorwaarden

Op basis van een enquête aangevuld met informatie vanuit Tendered is informatie verzameld over zes aanbestedingen met natuursteen door aangesloten aanbestedende diensten. In alle zes aanbestedingen werden de ISV / ethische clausules toegepast. Bij één aanbesteding in de selectie, bij één aanbesteding in de gunning en bij de andere in het contract.

Deze cijfers zijn niet compleet, waardoor geen uitspraken kunnen worden gedaan over het behalen van de doelen voor jaar 4, te weten toepassing in 75 procent van de aanbestedingsstukken en 100 procent van de contracten. Niet alle aangesloten diensten hebben gerapporteerd. Er valt niets met zekerheid te zeggen over het werkelijke aantal noch over de groei. Onderhandse aanbestedingen – en dat waren er veel – zijn niet meegerekend. Aanbestedingen door aanbestedende diensten die niet zijn aangesloten, ook als die wel bij het secretariaat bekend zijn, zijn niet meegeteld. De werkelijke aantallen liggen dus hoger. Aanbestedende diensten zijn niet verplicht te rapporteren over de toepassing van Internationale Sociale Voorwaar-

den. Een groot deel van de diensten die aangesloten zijn, hebben het afgelopen jaar geen aanbesteding in natuursteen gedaan.

3.1.3 Activiteiten vanuit het Initiatief

Werving

Onderzoeksbureau HIVA, dat is verbonden aan de KU Leuven, heeft onderzocht in hoeverre Vlaamse steden en gemeenten verantwoord natuursteen aankopen. Op basis van een grondige analyse van bijna 100 aanbestedingen van lokale besturen, werd een beeld geschetst van de huidige aankooppraktijk van Vlaamse steden en gemeenten. De studie stelt vast dat, ondanks de inspanningen van onder meer TruStone, er weinig verandering merkbaar is in het aankoopgedrag van Vlaamse steden en gemeenten. Naar aanleiding van deze bevindingen hebben TruStone-partners HIVA opdracht gegeven een *snelgids* op te stellen over verantwoord aankopen van natuursteen.

Eveneens naar aanleiding van het rapport schreef de Vlaamse overheid in jaar 4 Vlaamse lokale besturen aan en de VVSG heeft in november en december 2023 informatiebijeenkomsten houden waar ook het secretariaat en partijen van TruStone actief aan hebben bijgedragen. Verwacht wordt dat dit tot vele nieuwe aanmeldingen zal leiden in jaar 5, waarmee het doel van 60 aangesloten aanbestedende diensten alsnog zal kan worden behaald.

Ondersteuning

Aanbestedende diensten kunnen bij het TruStone-secretariaat informeren naar de due diligence van hun leveranciers. Het afgelopen jaar zijn door aanbestedende diensten vier keer vragen gesteld over individuele leveranciers, daarnaast zijn door vijf andere aanbestedende diensten meer algemene vragen gesteld over toepassing van ISV of over risico's in productielanden.

Andersom komen bij het secretariaat ook meldingen van bedrijven binnen over aanbestedingen. Afgelopen jaar zijn er twee meldingen binnen gekomen. De eerste ging over een aanbesteding waarbij in de gunning punten werden toegekend voor snellere levering. Korte levertijden kunnen druk zetten op de keten en risico's voor mens en milieu vergroten. De tweede melding ging over een aanbesteding waarin van leveranciers een due diligence-rapportage werd gevraagd, ook als die lid zijn van TruStone. Dat betekent voor bedrijven dubbel werk. Het secretariaat is met de betreffende aanbestedende diensten in gesprek gegaan. Deze diensten hebben aangegeven in een volgende aanbesteding de opmerkingen mee te nemen in de weging.

In het verslagjaar heeft een werkgroep onderzocht of het zinvol is een nieuw lidmaatschap voor opdrachtgevers in het leven te roepen, met name aannemers en bouwbedrijven. De stuurgroep heeft besloten dat het beter is om het laatste jaar vooral te richten op het genereren van impact van de huidige partijen. Wel wil de stuurgroep onderzoeken hoe opdrachtgevers bij een vervolg op TruStone (TruStone 2.0) betrokken kunnen worden.

3.2 Aanbod

3.2.1 Deelname bedrijven

	Jaar 1	Jaar 2	Jaar 3	Jaar 4	
Nederland					
Importeurs	15	19	21	21	39
Verwerkers	4	4	6	13	45
Aandeel import (schatting)	25%	28%	30%	28%	45%
Vlaanderen					
Importeurs	14	14	13	13	40
Verwerkers	2	2	2	0	125
Aandeel import (schatting)*	65%	65%	65%	65%	90%

* Het gaat om een schatting van de brancheorganisaties van het marktaandeel van aangesloten importeurs

Tijdens het verslagjaar hebben zich negen nieuwe (Nederlandse verwerkende) bedrijven aangesloten. De groei van het aantal deelnemende Nederlandse en Vlaamse bedrijven blijft daarmee achter bij de doelstelling voor jaar 4.

Ondanks dat twee Nederlandse verwerkers deelname aan TruStone opzegden, is het aantal aangesloten verwerkers in Nederland meer dan verdubbeld, dankzij de samenwerking met consultancybureau Huijver Stone en de financiële stimulans vanuit het O&O-fonds. Anderzijds zijn bedrijven afwachtend met het oog op ontwikkelingen rond (Europese) wetgeving en de afloop van (de eerste termijn van) het convenant in oktober 2024.

Per 1 oktober 2023 (jaar 5) zeggen drie Nederlandse bedrijven op. Het gaat om importeurs Michel Oprey & Beisterveld en Nibostone en verwerker Nederlandse Natuursteen Industrie. Met die bedrijven zijn het afgelopen verslagjaar al geen beoordelingsgesprekken meer gevoerd, al waren ze wel nog lid in jaar 4. De reden

voor Michel Oprey & Beisterveld om het lidmaatschap op te zeggen heeft te maken met de nieuwe directie die andere prioriteiten heeft gesteld. Voor Nibostone en Nederlandse Natuursteen Industrie (beide bedrijven werken nauw samen) geldt dat als gevolg van een brand op de terreinen van Nibostone de focus nu ligt op de doorstart van het bedrijf en niet op TruStone.

De twee Vlaamse verwerkers zegden op omdat ze niet langer het voordeel zagen van deelname aan het convenant.

Enkele jaren geleden heeft Brachot Beltrami en Stoneasy overgenomen. Beltrami is per 1 oktober 2023 niet meer zelfstandig lid van TruStone (Stoneasy sinds 1 oktober 2022 niet meer). Er werd in de afgelopen beoordelingsronde één beoordeling gedaan voor de drie bedrijven.

Op de website van TruStone staat een *lijst* van deelnemende bedrijven.

3.2.2 Implementatie due diligence

	Doel		Realisatie	
	Jaar 3-bedrijven	Jaar 4-bedrijven	Jaar 3-bedrijven	Jaar 4-bedrijven
Implementatie due diligence	Puntentotaal van 60%	Puntentotaal van 75%	5 van de 7 bedrijven voldoen	12 van de 21 bedrijven voldoen
Inzicht in de keten	Inzicht in: 100% directe leveranciers 100% fabrieken 100% groevegebieden 75% groeven	Inzicht in: 100% directe leveranciers 100% fabrieken 100% groevegebieden 75% groeven	5 van de 7 bedrijven voldoen	12 van de 21 bedrijven voldoen
Plan van aanpak	Alle importeurs uit risicolanden leveren een plan van aanpak in		5 van de 6 bedrijven voldoen	18 van de 20 bedrijven voldoen

In totaal namen in het verslagjaar 44 bedrijven deel aan het Initiatief:

- Van 31¹ bedrijven zijn in het afgelopen jaar de due diligence-inspanningen beoordeeld. Voor twee bedrijven was het de eerste beoordeling ('Jaar 1-bedrijf-

¹ Michel Oprey & Beisterveld, Nibostone en Beltrami werden niet meer beoordeeld. De redenen hiervoor staan in hoofdstuk 3.2.1.

ven'), voor één bedrijf de tweede ('Jaar 2-bedrijven'), voor zeven de derde ('Jaar 3-bedrijven') en voor 21 de vierde ('Jaar 4-bedrijven') beoordeling.

- dertien bedrijven importeren niet zelf en hebben geen jaarrapportage hoeven in te leveren.

Van de 31 bedrijven die zijn beoordeeld, is er één Jaar 3-bedrijf en één Jaar 4-bedrijf dat uitsluitend materialen importeert die zijn gewonnen en verwerkt in landen binnen de Europese Economische Ruimte. Die bedrijven hoeven geen plan van aanpak in te leveren.

Van de twee Jaar 1-bedrijven voldoet één aan de vereisten van het eerste jaar. Het Jaar 2-bedrijf voldoet niet aan de vereisten voor het tweede jaar. Van de zeven Jaar 3-bedrijven voldoen vijf aan de vereisten van jaar 3. Van de 21 Jaar 4-bedrijven voldoen twaalf aan de vereisten. Vier van de bedrijven die niet voldoen aan de vereisten van jaar 4 hebben wel de implementatie van due diligence van eerdere verslagjaren deels ingelopen. Vijf bedrijven hebben meer tijd nodig om aan de vereisten van jaar 4 te voldoen. Eén Jaar 3-bedrijf heeft niet deelgenomen aan de beoordeling en per 1 oktober 2024 opgezegd.

Alle deelnemende bedrijven vullen een vragenlijst in over hun due diligence en krijgen daar een puntenscore voor. Jaar 4-bedrijven moeten een score hebben van minimaal 75 procent. De twaalf jaar 4-bedrijven die voldoen aan de vereisten voor het betreffende jaar scoren als volgt:

	Verslagjaar 1	Verslagjaar 2	Verslagjaar 3	Verslagjaar 4
20-40%	8			
40-60%	11	10		
60-75%	2	8	14	
75-90%		3	4	10
>90%			1	2

De overige negen Jaar 4-bedrijven voldeden niet aan de vereisten van jaar 4 (een score van 75%). Zij haalden allen de 60 procent-drempel van jaar 3 en zitten in de categorie 60-75%.

De puntentoekenning is gebaseerd op het *beoordelingskader* dat door partijen is vastgesteld.

Due diligence volgens de OESO-richtlijnen bestaat uit zes stappen. Per stap wordt hieronder de voortgang toegelicht.

Stap 1: Beleid formuleren en verankeren

Alle bedrijven hebben een beleidsverklaring, de meeste ook een gedragscode. De beleidsverklaring staat veelal op de website. Bedrijven geven hierin aan dat ze de doelen van het Initiatief TruStone onderschrijven en due diligence conform internationale richtlijnen implementeren. De code of conduct (gedragscode) wordt besproken met leveranciers. Hierin geven importeurs aan welke verwachtingen zij hebben van hun leveranciers met betrekking tot sociale en milieumomstandigheden. Vaak gebruiken zij daarvoor de model-gedragscode van TruStone. In het verslagjaar bespraken importeurs de code of conduct vooral met de directe leveranciers, vaak fabrieken. Het bespreken van de code of conduct verder in de keten, met het management of eigenaren van de groeves, gebeurt nog steeds niet vaak. Vaak is dit omdat de importeurs heel weinig contact hebben met de groeve-eigenaren (er zitten vaak schakels en contactpersonen tussen de importeurs en de groeves) en dit contact wel heel belangrijk is om het gesprek over risico's aan te gaan.

Stap 2: De keten in kaart brengen

Jaar 4-bedrijven hebben gemiddeld 96 procent inzicht in fabrieken en 82 procent inzicht in groeves. Voor hen was 100 procent voor fabrieken en 75 procent voor groeves vereist. Niet alle bedrijven voldoen aan het vereiste percentage van inzicht in de fabrieken of groeves, omdat exporteurs of tussenhandelaren soms geen informatie willen verstrekken over de herkomst.

Bedrijven kunnen risico's identificeren door zelf bezoeken af te leggen, audits uit te laten voeren en/of te informeren bij lokale partijen. Als alternatief voor een eigen bezoek hebben sommige bedrijven een agent ingeschakeld. Verscheidene bedrijven hebben aan het secretariaat informatie ingeleverd die ze via derden verkregen, zoals auditrapporten en certificaten (zelf uitgevoerd of via een andere klant), e-mailverkeer of fotomateriaal, wanneer ze zelf niet de mogelijkheid hebben om een bezoek te brengen aan de productielocaties.

Bedrijven halen veel informatie uit de risicoanalyses die vanuit TruStone worden gemaakt. Deze rapporten geven informatie over risico's die puur vanuit de natuursteensector spelen, landelijk en regionaal, en gaan in op die risico's. Bedrijven gebruiken deze risicoanalyses vaak om het gesprek met hun leveranciers aan te gaan, omdat het hen een houvast geeft.

De koplopers hebben voornamelijk meer inzicht in de risico's (zeker verderop in de ketens), omdat ze vaker lokale organisaties inschakelen om dit mee met hen te onderzoeken. Dit gebeurt via de maatschappelijke organisaties in België en Nederland -. Ze doen dit uit eigen beweging of in het kader van een collectief project. Er zijn op dit moment elf bedrijven die koploper zijn (zij hebben vier groene vakjes hebben en voldoen dus aan de due diligence vereisten voor jaar 4).

Blijvend inzicht in risico's verwerven in de moeilijke kasseisteenindustrie

Jochen Clockaerts, Managing Director, Stoneline

“Eén van de grootste uitdagingen in de cobble industrie is het nagaan waar welke producten gemaakt zijn. Met onze lokale partner hebben we een systeem opgezet waarbij we een zo goed mogelijk inzicht proberen te krijgen in de activiteiten in de cobble yards.

Hiervoor werd een registratiesysteem opgezet waarbij de arbeiders per dag zich aanmelden (een soort tijdsregistratiesysteem), zodat we inzicht hebben in de verwerkingscapaciteit van de yard. Vervolgens hebben we op basis van historische data een gemiddeld aantal cobbles per dag per arbeider vastgelegd. Niet om de arbeiders te controleren maar wel om in lijn met de werkuren een output vast te stellen die de yard kan leveren. Bijkomend registreren we de hoeveelheden aangekochte materialen. Concreet kan de yard dus niet aan meer orders voldoen dan er materiaal is aangekocht en er verwerkingscapaciteit beschikbaar is.

Een direct gevolg van deze aanpak en controle is dat er minder flexibiliteit is in de supply chain en dat op- of afschalen op een gecontroleerde manier dient te gebeuren. Een permanente en zeer open communicatie met betrekking tot verwachte volumes en verwachtingen in de markt is cruciaal. We streven naar een zo constant mogelijke orderstroom, wat aanleiding geeft tot opbouw van stock in de winter en afbouw gedurende het verkoopseizoen. Door deze aanpak bieden we onze Indiase partner stabiliteit aan in werkvolume en kan gewerkt worden aan een vast personeelsbestand. Voor de werknemers biedt dit stabiliteit en inkomenszekerheid. Bijkomend biedt het ons ook de mogelijkheid om samen met de yard owners aan een continue verbetering van de werkomstandigheden te werken.”

Stap 3: Risico's aanpakken

Jaar 4-bedrijven moeten kunnen aantonen dat ze bezig zijn met het aanpakken van risico's in hun ketens, op basis van de prioriteringsoefening die ze hebben gedaan. De kwaliteit van aanpak van risico's is beter naar gelang ze lokale stakeholders hebben betrokken in hun aanpak en/of een betekenisvolle dialoog hebben aangegaan met hun leveranciers.

Heel wat importerende bedrijven hebben in het verslagjaar direct bijgedragen aan het verminderen van risico's in een deel van hun ketens:

- zes bedrijven droegen in eigen projecten – soms multi-stakeholder – bij aan verbeteringen bij vaste leveranciers, vaak fabrieken, waar ze veel volume afnemen. Voorbeelden hiervan zijn beschreven in vorige jaarrapportages;
- twaalf bedrijven werkten samen met bedrijven, ngo's en lokale partijen in een collectief TruStone-project aan een regionale aanpak van risico's, zie een *overzicht* van projecten en deelnemende bedrijven;
- vier bedrijven namen deel aan verbeterprogramma's bij fabrieken en groeves van auditbedrijven die verklaringen afgeven.

Stap 4: Monitoring en evaluatie

Bedrijven volgen de voortgang van hun internationaal MVO-beleid. Vaak doen ze dat een keer per jaar, als zij de webtool van TruStone invullen. Steeds vaker gaan bedrijven via interne overlegmomenten met diverse medewerkers aan de slag met het evalueren van hun MVO-beleid, waarbij ook het plan van aanpak van TruStone onder de loep wordt genomen. Er zijn ook bedrijven die voor de monitoring van de aanpak van risico's externe stakeholders betrekken.

Regelmatig monitoren en evalueren is nodig om de voortgang van concrete acties te volgen en om het bredere internationaal MVO-beleid van de organisatie bij te sturen (zie kader).

Inzichten na vier jaar TruStone

Kristof T'sjoen, Product & Marketing Director, Stone NV

“Inmiddels zijn we toch al even op pad binnen het Trustone-convenant en hebben we als importeur van natuursteen uit risicogebieden binnen dit traject al heel wat inzichten verworven. Misschien zijn dit wel de belangrijkste:

1. Je kan het niet alleen; je hebt een klankbord, partners, je concullega's en een netwerk nodig om stappen te kunnen zetten en om een stem te kunnen genereren.

2. Je moet je open stellen, 'the bigger picture' opzoeken en daarbij buiten de alledaagse comfortzone stappen. Dat houdt in: met je leveranciers, ngo's, belangenorganisaties, auditors, etc. aan tafel gaan zitten en vragen durven stellen. Hoe helderder je deze vragen opstelt, hoe duidelijker de antwoorden. Wijzelf werken nauw samen met ngo Arisa en de Indiase organisatie ASK. Dat resulteert in een zeer degelijke en heldere rapportage over onze ketens met niet alleen opmerkingen, maar ook tot to-the-point, duidelijk geformuleerde actiepunten. Deze punten, vertaald in een actieplan, helpen ons om concrete verbeterstappen te zetten.
3. We hebben een historische band met India en sourcen heel wat zandsteen uit Rajasthan, maar omgaan met lokale wetgeving, culturele gewoontes of gevoeligheden is niet eenvoudig. Je moet een band opbouwen met de schakels in je keten. Je moet langetermijndenken en overtuigd blijven dat je met je partners aan procesverbetering werkt, elk op zijn niveau, om zo tot verbeterde, duurzamere samenwerking te komen. Je moet zelf deze overtuiging uitdragen naar je leveranciers. Enkel zo krijg je ze mee in het verbeteringstraject. Je stelt immers 'moeilijke' vragen over lokale gewoontes of gevoeligheden, je vraagt transparantie naar de diepere schakels in de keten. Je vraagt engagement en inspanningen en die krijg je alleen als je ze zelf ook aan de dag brengt.

De inzichten en vooral de modus operandi die we doorheen het traject in India ontwikkelden, helpen ons als importeur om ook in andere risicogebieden aan de slag te gaan."

Stap 5: Communicatie

De internationale richtlijnen benadrukken het belang van publieke communicatie over due diligence-inspanningen en de resultaten die daaruit voortvloeien. Bedrijven zijn steeds vaker actief bezig met het aanpassen van hun publieke communicatie naar gelang de voortgang van hun due diligence. Echter, voor vele bedrijven is het publiceren op hun website van risico's in hun ketens en hoe ze deze aanpakken nog steeds een activiteit die betrekkelijk nieuw is. Bedrijven zijn vaak niet gewend te communiceren over hun ketens en zeker niet over due diligence. In enkele gevallen is ook hun huidige website nog niet klaar voor dit soort informatie. Dit zorgt bij enkele bedrijven voor vertraging in het implementeren van stap 5.

Stap 6: Herstel en verhaal

In maart 2021 is het onafhankelijke klachten- en geschillenmechanisme van het Initiatief TruStone van start gegaan. Benadeelden kunnen bij deze commissie terecht wanneer hun rechten geschonden worden. De commissie heeft een eigen *informatiepagina* waar onder meer de samenstelling van de commissie is te raadplegen, evenals uitspraken en de stand van zaken rond klachten die eventueel in behandeling zijn.

In het verslagjaar zijn geen meldingen bij de commissie binnen gekomen. Bedrijven dienen in hun ketens belanghebbenden erop te wijzen dat ze een melding kunnen doen bij de commissie. Alle bedrijven vermelden het mechanisme in hun code of conduct en vaak op hun website. Het management van met name fabrieken en in minder mate van groeves, is daarmee op de hoogte van het bestaan van het mechanisme. Werknemers en omwonenden worden op die manier echter niet bereikt.

Lokale bemiddeling is een eerste cruciale stap bij het afhandelen van klachten. Partijen bekijken nu hoe per regio door middel van projecten (alsook in bestaande projecten) het makkelijker kan worden voor benadeelden om een klacht in te dienen door lokale partijen te betrekken. Bedrijven worden ook gevraagd om hun leveranciers te stimuleren in het organiseren van eigen klachtenmechanismen in hun groeves en fabrieken.

Daarnaast trekken de partijen van TruStone samen op met partijen uit andere convenanten om de klachten- en geschillenmechanismen meer bekendheid te geven. In het verslagjaar werden door de SER verscheidene webinars georganiseerd voor bedrijven (open voor alle sectoren) waarin praktische tips werden gedeeld over de organisatie van klachtenmechanismen in de ketens.

Het leerproces van een toegankelijk en vertrouwelijk klachtenmechanisme

Henny Plat, FNV

Martje Theuws, Arisa

“Tot nu toe zijn er bij TruStone geen klachten of geschillen vanuit de keten binnengekomen. Dat wil niet zeggen dat er geen problemen zijn. Wel dat voor de werknemers in de keten de procedure waarschijnlijk te ingewikkeld of niet bekend is. Er wordt door partijen momenteel overlegd over een tool voor alle convenanten voor

deze regeling. Die zou dan toegankelijker moeten zijn, zodat iedere werknemer in welke keten dan ook daarmee uit de voeten kan. Waarbij ook met technische zaken rekening gehouden moet worden: de mobiele telefoon zoals wij die kennen hebben ze nog lang niet overal. Dus het moet laagdrempelig zijn, zowel technisch als zonder vrees voor repercussies. Daarnaast is het van belang dat keteninformatie openbaar is, zodat potentiële klagers weten in welke gevallen zij gebruik kunnen maken van het klachtenmechanisme.

Als ngo's en vakbonden hopen we dat we in het vervolg op TruStone van die nu nog in ontwikkeling zijnde tool gebruik kunnen maken."

3.2.3 Activiteiten vanuit het Initiatief

Werving

In september 2022 besloot de stuurgroep Toon Huijps van consultancybureau Huijver Stone Support aan te stellen als ambassadeur van het Initiatief TruStone. Huijver Stone is het afgelopen jaar verder aan de slag gegaan met het werven van bedrijven. De inspanningen hebben tot nieuwe aanmeldingen geleid. Er zijn vooral nieuwe Nederlandse bedrijven toegetreden die vallen onder de voorwaarden voor financiële ondersteuning vanuit het O&O-fonds Afbouw (deze bedrijven krijgen een korting van 400 euro per jaar bij lidmaatschap van TruStone). Het blijft lastig om nieuwe importerende bedrijven te werven. Zij geven relatief vaak aan af te willen wachten of en op welke manier TruStone zal worden verder gezet voor ze een beslissing nemen over toetreding. Dit is vooral voor bedrijven uit Vlaanderen het geval.

Ondersteuning

Om bedrijven te ondersteunen bij de implementatie van due diligence hebben de partijen, ondersteund door het TruStone-secretariaat, tools en trainingen ter beschikking gesteld.

Inkooppraktijken zoals leverings- en betalingstermijnen, ordergroottes, prijsstrategieën en opdrachtwijzigingen kunnen een impact hebben op risico's in de hele keten. Het secretariaat organiseerde daarom op 15 september 2023 een workshop waarin een expert in inkooppraktijken uitleg kwam geven over op welke manier bedrijfsbeleid kan aangepast worden om bepaalde risico's in de ketens te vermijden. Een expert in internationale richtlijnen kwam vertellen over de rol van inkooppraktijken van bedrijven in hun due diligence-proces. Het doel van de bijeenkomst was om samen tot een aantal tips en oplossingen te komen om risico's in de natuur-

steensector op verschillende plaatsen in de ketens te minimaliseren. Dit inzicht heeft bedrijven vooruit geholpen in de gesprekken met hun leveranciers.

Het secretariaat heeft in overleg met enkele importeurs exclusief voor leden een ‘Declaration of Origin’² opgesteld. Dit template heeft bedrijven geholpen om meer informatie te krijgen over de ketens en draagt bij aan een grotere herkenbaarheid van het initiatief in productielanden.

Het secretariaat heeft het afgelopen verslagjaar vier bedrijven bezocht voor een adviesgesprek.

3.3 Impact in productielanden

Stakeholderdialoog Rajasthan (India)

In 2021 is een brede stakeholderdialoog gestart tussen het Initiatief TruStone, ngo Arisa en bedrijven die deelnemen aan het Initiatief TruStone en leveranciers van zandsteen en lokale organisaties in Rajasthan, India. Doel is om uitdagingen en goede voorbeelden te delen en gezamenlijk praktische oplossingen te formuleren om te komen tot een verantwoorde en duurzame zandsteensector in Rajasthan.

Wat werd tot nu toe bereikt dankzij de stakeholderdialoog?

- In de eerste schakels van de keten – fabrieken en enkele groeves – is voortgang geboekt op het gebied van veiligheid & gezondheid, transparantie en beloning. Wel zijn er nog grote verschillen tussen productielocaties.
- Versterken van en afstemmen over inspanningen geleverd door lokale organisaties voor belanghebbenden in de risicolanden: heel wat inspanningen worden al jaren geleverd door Indiase maatschappelijke organisaties Manjari en Aravali, zoals het kinderen uit werk halen en naar school brengen, trainen van arbeiders over hun rechten, en hen helpen met het aanmelden bij een e-registratiesysteem om aanspraak te kunnen maken op sociale zekerheidsprogramma's van de Indiase overheid. De organisaties gaan ook in dialoog met de overheid in Rajasthan om ervoor te zorgen dat drinkwater voorzien wordt in de regio. De multistakeholderdialoog zorgt ervoor dat deze inspanningen versterkt en ondersteund worden door het bewustmaken van de problemen bij importeurs en leveranciers van zandsteen. Ook zorgt de dialoog voor een goede afstemming onder actoren over wie wat doet.

---

² De ‘Declaration of Origin’ is een standaard herkomstformulier dat TruStone-leden aan hun leverancier kunnen voorleggen om de vraag naar meer informatie over de ketens (herkomst van materialen) te vergemakkelijken.

- Vergroten van bewustzijn over risico's en versterken van samenwerking tussen importeurs en leveranciers ten voordele van arbeiders: door tijdens de dialoog risico's bespreekbaar te maken, komen praktische oplossingen naar voren. Zo zijn enkele deelnemende leveranciers gestart met het betalen van een sub-leverancier via bankrekeningen in plaats van contant. Dit verhoogt de transparantie en formaliseert de relaties tussen bedrijven in de zandsteen keten.
- Meer vertrouwen en momentum gecreëerd tussen leveranciers en importeurs om samen aan de slag te gaan om de risico's in de ketens aan te pakken: er is meer openheid ontstaan over waar materialen vandaan komen en hoe ze worden verwerkt en meer wil om collectief een traject te starten om de capaciteit van alle spelers in de ketens te vergroten rond internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Sociale dialoog Tamil Nadu (India)

In 2022 is een project opgestart van het Initiatief TruStone, vakbond FNV, internationale vakbond BWI, bedrijven die deelnemen aan het Initiatief TruStone en leveranciers van graniet in Tamil Nadu, India. Doel is om sociale dialoog tussen management en werknemers van productielocaties te bevorderen.

In november 2022 werd door FNV en BWI een eerste training in sociale dialoog verzorgd voor werknemers en management van een Indiase leverancier van een

TruStone-lid. Een tweede training in 2023 die dieper zou ingaan op toegang tot herstel bij de leverancier kon helaas niet doorgaan.

Op 25 november 2022 werd in het kader van dit project en in samenwerking met Triple R Alliance een online training aangeboden over dialoog met leveranciers aan alle importeurs aangesloten bij het Initiatief TruStone.

Dialoog met leveranciers in China

Consultant The Centre for Child Rights and Business heeft een korte handreiking voor importeurs ontwikkeld over dialoog in China. Op 31 maart 2023 vond ook een training voor importeurs plaats waarin dieper werd ingegaan op deze handreiking. The Centre heeft eveneens een handreiking op zeven thema's (de geïdentificeerde risico's uit de eerste risicoanalyse) opgesteld. Deze is bedoeld voor zowel importeurs als leveranciers en beschikbaar voor aangesloten leden van TruStone.

In het verslagjaar is een van de importeurs ook ingegaan op het aanbod van TruStone om een consultatiegesprek met lokale experts van The Centre te hebben (zie kader). Doel van dit gesprek was om praktische tips en handvaten te geven aan de importeur als ondersteuning in hun engagement met hun leverancier en hun eigen risicoanalyse van de keten. In jaar 5 zal een andere importeur hetzelfde traject volgen.

Subtiele communicatie helpt om risico's bespreekbaar te maken

Hans Boer, Van den Ban bv - natuursteen voor infra en waterbouw

“Wij hebben in het voorjaar van 2023 de Chineestalige versie van de TruStone-Guidance for Suppliers direct na het verschijnen ervan gedeeld met twee van onze vaste leveranciers. We hebben ze gevraagd om zich erin te verdiepen, zodat we de thema's en doelstellingen bij ons bezoek in juli 2023 konden bespreken in een zogenoemd tweerichtingengesprek. Tijdens dat bezoek bleek het toch moeilijk om een open gesprek te voeren over bepaalde IMVO-risico's. Regelmatig viel het stil. Veiligheidsrisico's zijn overigens beter bespreekbaar dan onderwerpen met een meer sociaal karakter en die verder gaan dan de lokale belangen.

Via Trustone zijn we in contact gekomen met lokale experts van consultant The Centre. Zij hebben ons in meerdere sessies geholpen om te komen tot een geprioriteerde aanpak en specifiek ons geïnformeerd hoe Aziatische communicatie praktisch werkt in zo'n gesprek ter plaatse. Bijvoorbeeld:

1. Vraag eerst begrip voor jouw visie en ga daarna in op de vraag hoe die visie concreet kan worden uitgewerkt.
2. Benadruk vooral dat het eerder een verbeterproces is met kleinere stappen, dan een volledig strak proces met deadlines.
3. Geef ze ook de ruimte om aan jou verbeteringen te vragen, bijvoorbeeld met betrekking tot de opdrachtspecificatie.

Onze ervaring is nu kort gezegd dus: een subtiele communicatie met meer lokale kennis. Komend jaar gaan we die lessen verder in de praktijk brengen."

Risicoanalyse Vietnam

Op 7 december 2022 is de risicoanalyse van natuursteenwinning in Vietnam gepresenteerd aan de TruStone-leden ('Human Rights Risk Assessment in Bluestone Supply Chain in Vietnam') uitgevoerd door The Centre for Child Rights and Business. Het rapport is *beschikbaar* op de website van TruStone. CNV heeft getracht met bedrijven die materialen aankopen uit Vietnam een collectief project op te starten, maar de criteria voor een aanvraag van financiële middelen vanuit de Nederlandse overheid waren niet in overeenstemming met het aanbod van Belgische en Nederlandse bedrijven voor zulk project. Maatschappelijke organisaties verkennen mogelijkheden om in jaar 5 een gezamenlijk project op te zetten.

Risicoanalyse Turkije

Een onafhankelijke onderzoeker rondde in het verslagjaar het onderzoek naar risico's in Turkije af. Ze analyseerde 21 groeves in verschillende Turkse regio's waar TruStone-bedrijven materialen vandaan halen. Het rapport is beschikbaar voor TruStone-leden. Meer informatie over de risicoanalyse is te lezen in hoofdstuk 2.4.

Risicoanalyse Brazilië

In het verslagjaar rondden onderzoekers in opdracht van de maatschappelijke organisaties een deskstudie en een veldonderzoek af waarin risico's naar voren kwamen die voorkomen in de natuursteensector in Brazilië. Het veldonderzoek ging specifiek in op werkomstandigheden in de groeves in de staat Espírito Santo. Het rapport is beschikbaar voor TruStone-leden. Meer informatie over de risicoanalyse is te lezen in hoofdstuk 2.4.

Stakeholderdialoog Zimbabwe

In 2023 is het Zwart Graniet-project van start gegaan met als deelnemende organisaties: Jetstone, Arte groep, Kemie, Tuytelaers, Mondial Granit (een Italiaanse leverancier), ActionAid Zimbabwe, ActionAid Italië (in samenwerking met the Good Lobby), ActionAid Nederland (lead partner). Een kick-off meeting vond plaats in maart 2023.

De eerste fase van het project in Zimbabwe stond in het teken van het opstarten van belangrijke onderdelen van het project, te weten het trainen van de deelnemende bedrijven op het gebied van due diligence, alsmede het analyseren van de huidige due diligence-mechanismen van de bedrijven. Voor het aantrekken van het consultancy bureau is een uitgebreide benchmark opgezet. Op 4 oktober 2023 heeft het gekozen bureau een workshop gegeven aan de bedrijven om inzicht te geven in hun beleid over due diligence.

3.4 Samenwerking internationaal

De maatschappelijke organisaties van TruStone werken al een aantal jaar samen met Italiaanse partijen (Human Rights International Corner, the Good Lobby, ActionAid Italië) om in Italië het Initiatief TruStone en het belang van MVO binnen de internationale ketens van de natuursteensector op de kaart te zetten. In het afgelopen jaar zijn contacten met Italiaanse sectororganisaties en vakbonden voor de natuursteensector verder op – en uitgebouwd. Ook zijn er gesprekken met individuele bedrijven gevoerd.

Bedrijven die actief zijn op de Duitse markt worden vaak gevraagd om een erkend certificaat mee te leveren. Erkende certificaten worden vermeld op websites zoals Siegelklarheit en Nachhaltigkeitskompass. Deze websites baseren hun erkenning op onderzoek door het International Trade Center (ITC). ITC heeft in het verslagjaar vergelijkend onderzoek naar TruStone uitgevoerd en ons opgenomen in de database. In jaar 5 zal de website SME Compass volgen en mogelijk ook andere websites.

Het ministerie van Buitenlandse Zaken en de Vlaamse overheid organiseerden samen met de diplomatieke vertegenwoordiger van Vlaanderen en de Nederlandse ambassade in Berlijn op 25 mei 2023 een stocktaking event over internationaal MVO in de natuursteensector. Van Duitse zijde namen vertegenwoordigers deel van het Federale ministerie van Economische Samenwerking en Ontwikkeling, Xertifix en Tüv Nord. Het TruStone-secretariaat nam eveneens deel.

De bijeenkomst was bedoeld om lessen en ervaringen uit te wisselen over het bevorderen van internationaal MVO en om mogelijkheden te verkennen voor samenwerking tussen Duitsland, Nederland en Vlaanderen op het gebied van internationaal MVO in de natuursteensector.

4 Ambities voor jaar 5

4.1 Vraag

Het instituut HIVA van de KU Leuven publiceerde in december 2023 een *Snelgids* over verantwoord aankopen van natuursteen door publieke opdrachtgevers. De praktische gids leidt aanbestedende overheden via 10 tips door een verantwoord aankoopproces. Dit helpt opdrachtgevers om bij te dragen aan verbeteringen van sociale en milieu-omstandigheden bij de winning en verwerking van natuursteen.

Partijen zullen verkennen welke rol architecten kunnen vervullen. Uit gesprekken met onder andere het Vlaamse Architectuurinstituut blijkt dat zij het belang inzien van due diligence, maar nog niet goed weten hoe zij handen en voeten kunnen geven aan hun rol daarin.

Ook zullen de partijen gesprekken aangaan met intermediairs in deelsectoren zoals de uitvaartbranche.

4.2 Aanbod

Training Nederlandse en Vlaamse importeurs

De SER biedt bedrijven een tweedaagse due diligence-training. In de training worden de belangrijkste aspecten van IMVO en internationale richtlijnen, zoals de VN-richtlijnen over bedrijven en mensenrechten en de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, stap voor stap uitgelegd. De nadruk in de training ligt op de praktische toepassing ervan. Er is veel ruimte voor het stellen van vragen, het delen van goede praktijken en het bespreken van de uitdagingen in een bedrijf. De training wordt georganiseerd door de IMVO-convenanten voor de metaalsector, hernieuwbare energie en TruStone. Ook bedrijven uit Vlaanderen worden aangemoedigd zich aan te melden. Zo is er in januari 2024 een training in Antwerpen.

Training Italiaanse importeurs

Veel TruStone-leden nemen materialen uit risicolanden af via Italiaanse importeurs. In november 2023 organiseerden de partnerorganisaties in Italië een trainingssessie over due diligence op het gebied van mensenrechten en milieu in de natuursteensector voor Italiaanse bedrijven en sectororganisaties. In 2024 zullen de Italiaanse partnerorganisaties verschillende vervolgactiviteiten uitvoeren, met steun van de maatschappelijke organisaties van TruStone.

4.3 Impact in productielanden

Stakeholderdialoog Rajasthan

Om de dialoog verder te stimuleren vond een werkbezoek plaats aan de regio Rajasthan (India) waar vijf importeurs en hun leveranciers, samen met het TruStone-secretariaat, ngo Arisa en lokale ngo's Manjari en Aravali aan deelnamen. Tijdens het bezoek vond een fysieke dialoog plaats. Een bezoek aan productielocaties, gesprekken met werknemers over arbeidsrisico's en -omstandigheden, alsook trainingen gingen er aan vooraf.

Dit bezoek is door alle deelnemers erg waardevol bevonden voor de voortgang van de dialoog. Het doel is om in het eerste kwartaal van 2024 tot een concreet actieplan te komen waar bedrijven zich aan verbinden voor de komende jaren. Gezien de meeste risico's op dit moment voortkomen in de productie van de zandsteenkasseien, zal de focus van de aanpak van risico's op dit deel van de keten liggen.

Lees via de *TruStone projectenpagina* meer over het bezoek en de voortgang van het project.

Sociale dialoog in Tamil Nadu

Begin 2024 wordt onderzocht welke alternatieve tools kunnen aangeboden worden aan natuursteenleveranciers in Tamil Nadu (India) om hen bewust te maken van hun rol in maatschappelijk verantwoord ondernemen. Er zal aandacht worden gegeven aan de aanpassingen in de lokale wetgeving over ‘work site committees’ en de sensibilisering en training hierover.

Turkije

De bedrijven hebben met de risicoanalyse, uitgebracht in het afgelopen verslagjaar, een veel beter beeld gekregen van de situatie van arbeiders in de Turkse natuursteensector. TruStone-leden gingen op 3 oktober 2023 in gesprek met de onderzoeker over het rapport. De analyse (beschikbaar voor leden van TruStone) vormt een goede basis voor een dialoog over maatschappelijk verantwoord ondernemen met hun leveranciers. De maatschappelijke organisaties bekijken nu met bedrijven en lokale organisaties of er een collectief TruStone-project kan worden opgezet om een gezamenlijke aanpak van risico's mogelijk te maken.

Brazilië

Op 23 november 2023 gingen TruStone-leden in gesprek met de onderzoekers van de risicoanalyse (deskstudie en veldonderzoek) en de lokale vakbond die deel uitmaakte van het onderzoek. In het komende jaar wordt onderzocht, samen met de maatschappelijke organisaties en hun lokale partners, op welke manier bedrijven verder kunnen ondersteund worden in het analyseren en aanpakken van risico's in Brazilië.

Egypte

In december 2023 werden al de bevindingen uit de desk study over risico's in Egypte en het bezoek van FNV aan het land besproken in een webinar met vertegenwoordigers van bedrijven, maatschappelijke organisaties, de ILO en de Nederlandse ambassade in Caïro (zie ook hoofdstuk 2.4). De partijen van TruStone zullen in 2024 mogelijkheden bespreken voor een gezamenlijke aanpak in deze landen.

Vietnam

In 2024 wordt onderzocht – samen met de maatschappelijke organisaties – op welke manier financiële middelen kunnen worden aangewend om alsnog een project op te starten met de bedrijven die materialen halen uit Vietnam en geïnteresseerd zijn in het opstarten van een collectief project. Dit was voordien nog niet gelukt binnen de gestelde criteria in de subsidieregelingen.

Project Zimbabwe

Het consultancy bureau dat gekozen is om de deelnemende bedrijven van het Zwart Graniet project (zie hoofdstuk 3.3) te ondersteunen in hun due diligence, zal het project voortzetten in 2024. Verder is een andere consultant aangetrokken om een lifecycle assessment op te stellen over de impact van de ontginning, verwerking en transport van zwart graniet uit Zimbabwe. Ook hiervoor heeft ActionAid een keuze gemaakt door middel van een uitgebreide benchmark en in nauw overleg met de vier deelnemende bedrijven aan het project. Hiermee krijgen de deelnemende bedrijven goed inzicht in de negatieve impact van zwart graniet en hoe ze deze kunnen verminderen. De projectgroep is druk bezig om toegang te krijgen tot de mijnen, zodat ze ook de negatieve impact op mensenrechten in en rond de mijn in kaart kunnen brengen.

4.4 Vervolg TruStone

Het Initiatief TruStone is in oktober 2019 afgesloten voor een termijn van vijf jaar. Tijdens de midterm review in juni 2022 hebben leden en partijen uitgesproken het initiatief ook na oktober 2024 te willen voortzetten. De deelnemers gaven tevens aan te willen verkennen in hoeverre aanpassingen nodig zijn met het oog op de aankomende Europese due diligence-wetgeving en of opschaling van het initiatief naar andere Europese landen kan worden gerealiseerd. Een werkgroep 'TruStone 2.0' met vertegenwoordigers uit alle geledingen bereidt dat vervolg momenteel voor.

5 Overzicht overleggreemia TruStone

De aanpak en vereisten van het Initiatief TruStone zijn gebaseerd op de convenants-tekst die in 2019 door partijen is vastgesteld. Sommige afspraken moeten gedurende de looptijd verder ingevuld worden, andere moeten aangevuld worden in het licht van nieuwe inzichten en ervaringen. Partijen, bedrijven en aanbestedende diensten doen dat gezamenlijk in verschillende overleggreemia. Het overzicht staat hieronder. De onafhankelijke voorzitter wordt geleverd via de SER. ActionAid is op 8 maart 2023 toegetreden als partij van het Initiatief TruStone. De ngo zit sindsdien ook in een aantal werkgroepen.

5.1 Stuurgroep

Start: oktober 2019

Looptijd: 5 jaar

Frequentie: 4 keer per jaar

Taak: besluitvorming, regie

Geleding	Partij	Plaatsvervanger
Bedrijven	Federatie BNSA	
	Sector organisatie NOA	
	Arte	
	Stoneline	
Vakbonden	FNV	CNV
	ACV-BIE	
NGOs	Arisa	ActionAid
	WSM	
Overheid	Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken	
	Vlaamse overheid	

5.2 Financiële commissie

Start: oktober 2019

Looptijd: 5 jaar

Frequentie: 2 keer per jaar

Taak: voorbespreking financiële besluiten van de stuurgroep door partijen die bijdragen aan de financiering

Geleding	Partij
Bedrijven	Arte
	Sector organisatie NOA
Overheid	Nederlandse ministerie van Buitenlandse zaken
	Vlaamse overheid
SER	SER

5.3 Werkgroep Communicatie

Start: april 2019

Looptijd: 5 jaar

Frequentie: ca. 5 keer per jaar

Taak: communicatie richting natuursteenbedrijven, retail en de consument

Geleding	Partij
Bedrijven	Federatie BNSA
	Sector organisatie NOA
	Arte
	Dekker Zevenhuizen
	Stoneline
Vakbonden	FNV
NGOs	Arisa
	ActionAid
Overheid	Nederlandse ministerie van Buitenlandse zaken
	Vlaamse overheid

5.4 Werkgroep due diligence

Start: oktober 2019

Looptijd: 5 jaar

Frequentie: 3 keer per jaar

Taak: ontwikkeling tools voor due diligence, voorbereiding jaarrapportage, etc.

Geleding	Partij
Bedrijven	Federatie BNSA
	Arte
	Stoneline
	MO-B
Vakbonden	ACV-BIE
	FNV
NGOs	Arisa
	ActionAid
Overheid	Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken
	Vlaamse overheid

5.5 Werkgroep ISV

Start: oktober 2019

Looptijd: 5 jaar

Frequentie: 3 keer per jaar

Taak: bevordering maatschappelijk verantwoord inkopen aanbestedende diensten, monitoren voortgang afspraken Internationale Sociale Voorwaarden

Geleding	Partij
Bedrijven	Federatie BNSA
Vakbonden	CNV
	FNV
NGOs	Arisa
Overheid	Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken
	Vlaamse overheid

5.6 Werkgroep impact

Start: oktober 2019

Looptijd: 5 jaar

Frequentie: 4 keer per jaar

Taak: ontwikkeling tools op prioritaire thema's en voor risicolanden, opzetten van collectieve projecten

Geleding	Partij
Bedrijven	Federatie BNSA
	Arte
	NOA
Vakbonden	ACV-BIE
	FNV
NGOs	Arisa
	ActionAid
Overheid	Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken
	Vlaamse overheid

Subwerkgroep Vietnam

Geleding	Partij
Bedrijven	Bauma Stone
	B&S
	Marshalls
	Stone Consulting
	Vandix
	Vietbluestone
	Westvlaams Tegelhuis
Vakbonden	CNV
Overheid	Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken

Subwerkgroep Zimbabwe

Geleding	Partij
Bedrijven	Arte
	Jetstone
	Kemie
	Tuytelaers
NGOs	ActionAid
Overheid	Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken

Subwerkgroep Turkije

Geleding	Partij
Bedrijven	BMB, Stone
NGOs/vakbond	FNV

Subwerkgroep Brazilië

Geleding	Partij
Bedrijven	BMB, Stone
NGOs/vakbond	FNV

5.7 Werkgroep TruStone 2.0

Start: Q4 2022

Looptijd: tot implementatie 2.0

Frequentie: ca. 4 keer per jaar

Taak: verkenning opstart vervolg TruStone voorbereiden

Geleding	Partij
Bedrijven	Arte
	NOA
	BNSA
Vakbonden	FNV
	ACV-BIE
NGOs	Arisa
Overheid	Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken
	Vlaamse overheid

Dit is de vierde jaarrapportage van het IMVO-Initiatief TruStone. In dit convenant werken bedrijven, brancheorganisaties, vakbonden, maatschappelijke organisaties (ngo's) en overheden uit Nederland en Vlaanderen samen. De doelen van het convenant zijn: betere arbeids- en milieuomstandigheden bij de winning en verwerking van natuursteen. Deze jaarrapportage is gepubliceerd in maart 2024.

Colofon

Tekst

SER

Fotografie

Anita Neve Fotografie; SER/Nikolai Bloem

Vormgeving

2D3D, Den Haag (basisontwerp);
SER vormgeving

SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD

Bezuidenhoutseweg 60

Postbus 90405

2509 LK Den Haag

T 070 3499 525

E communicatie@ser.nl

www.trustone.nl

www.trustone.be

© 2024, Sociaal-Economische raad